

Jože Dular

»Nekje teče reka ... Zemlja, sonce in veter pijejo njeno vodo, pijejo vztrajno, žejno, lakotno. V poletnih dnevih in mesecih najbolj. Pa je ne zmanjka. Ko se reka že čisto tanko vlekne v strugo ... takrat se nenadoma iz oblakov in gorskih host privale celi potoki dežja. Tedaj reka spet naraste, napolni strugo in se razlije čez bregove ... Tako reka teče, raste in usiha. Kot človeško življenje. Kot ljudje, ki so nekoč tod živeli, ki so rasli, se ljubili, delali, odhajali in se spet vračali, dokler se niso nazadnje za zmerom umirili v rodovitni rjavi zemlji.« Tako začenja svoj roman **Krka pa teče naprej** pisatelj Jože Dular, zaljubljeni pevec sveta ob Krki, kjer mu je tekla zibelka. Večino svojih pripovednih del je posvetil tej reki: zbirko črtic in novel **Ljudje ob Krki** (1943), zajeten roman **Krka pa teče naprej** (1983) ter zbirko črtic in novel **Na drugi strani Krke** (1989). Knjigo **Krka pa teče naprej** končuje s spoznanjem: »Da, da, vse mine! Krka pa teče naprej. Ko da je večna.«

Dularjevi - rod dolenskih izobražencev

»Jože Dular je bil mož iz rodbine, ki ima na Dolenjskem največ akademskih izobražencev,« je zapisal zgodovinar Stane Granda ob njegovi smrti.

Rojen je bil 24. februarja 1915 v Vavti vasi pri Novem mestu. Na gimnaziji v Novem mestu je bil med njegovimi sošolci pesnik Vinko Beličič. Po maturi je na ljubljanski univerzi študiral slavistiko, romanistiko in primerjalno književnost in leta 1941 diplomiral. Pisal je pesmi in jih objavljajal v raznih listih. Leta 1939 je postal član Literarnega kluba, v katerem so bili: Ivan Čampa, Jože Kastelic, Cene Kranjc, Bogomir Magajna, France Novšak, Severin Šali in Cene Vipotnik. V njem so predstavljali in izdajali svoja dela. Kot četrta knjiga Literarnega kluba je leta 1941 izšla Dularjeva pesniška zbirka *Zveste menjave*.

Med vojsko je bil profesor v Ljubljani, po vojski pa najprej v Domžalah. Tedanjim oblastnikom ni bil všeč in poslali so ga na nižjo gimnazijo v Metliko. Leta 1951 so ga, da bi se ga znebili, postavili za ravnatelja tamkajšnjega Belokranjskega muzeja in to službo je vestno opravljajal celih trideset let.

Leta 1945 se je poročil in z ženo Silvo, s katero sta se lepo ujela, sta imela dva sina: Janeza (1948), ki je postal arheolog, in Andreja (1953), ki se je posvetil etnologiji. Janez je povedal, da je bil Jože zelo pozoren in čuteč oče, vendar precej samotarski človek. O literaturi se v družini niso pogovarjali - to je bil le njegov

svet. Tudi po upokojitvi ni miroval. Osemdesti rojstni dan je dočakal »telesno in duševno vzravnani« (S. Granda). V eni svojih pesmi je izpovedal: »Saj ne zahtevam več časa, samo tistega, ki mi je še ostal, preden se nagne večer, naj do kraja koristno izpolnim.«

Dnevi njegovega življenja so se nagnili v večer 31. januarja 2000.

“Kakor da je nastopil nov Jurčič”

Za boljše Dularjevo delo velja njegov obsežni roman *Krka umira*, ki je izšel leta 1943. Literarni zgodovinar Viktor Smolej je o njem zapisal: »V romanu se je izkazal izrazit pripovedni Dularjev dar. Zdelo se je, kakor da je nastopil nov Jurčič ...« To je težko reči, gotovo pa je bil Josip Jurčič eden njegovih pripovednih vzornikov.

Jože Dular je pisal pesmi in pripovedna dela. S svojimi pesmimi je nadaljeval novo romantiko; iz njih sta prepoznavni tradicionalna domačijska tematika, poonekod pa se že kažejo ekspresionistične prvine. O pesmih v Dularjevi prvi zbirki *Zveste menjave* (1941) je ugledni literarni zgodovinar Anton Slodnjak zapisal, da so “kot odmev Gradnikovih kmečkih motivov”. Kot pesnik se je potem oglasil še z dvema knjigama poezij: leta 1945 je izšla zbirka *Trepetajoča luč*, leta 1987 pa še zbirka *Dobra je ta zemlja*.

Bolj se je uveljavil kot pripovednik. V svojih delih je realistično upodabljal svojo domačo pokrajino Dolenjsko, reko Krko in življenje ob njej. Pesnik Tone Pavček, njegov dolenski rojak, je zapisal: »Dular je poleg zgodbe, dovolj epske, dovolj zanimive in razvejane, dal avtentično podobo svoje pokrajine, svoje reke in s tem – sebe.« Res v svojih pripovedih veliko pove tudi o sebi. Od vsega začetka mu je bil pri srcu ‘stari’ svet. Zaljubljeno je opisoval ljudi, posebno ‘tipe’, ki jih je srečeval. Že njegova prva knjiga *Ljudje ob Krki*, zbirka črtic in novel, je potrjevala tisto smer naše proze, ki je poudarjala kmetstvo in njegovo dozdevno urejeno življenje in izražala vero, da je kmetstvo podeželje vir vsega dobrega in lepega (V. Smolej).

Zgodovinar Bele krajine - druge domačije

Več kot polovico svojih let je preživel v Beli krajini. Leta 1945 v Metliko sicer ni prišel prostovoljno, vendar se je prav kmalu z dušo in s telesom vključil v življenje dežele onstran Gorjancev. »V Jožetu Dularju so nameravali zatreti pesnika in pisatelja. Njegova dolenska narava pa je udarila ven tam, kjer so ga najmanj

pričakovali - v zgodovinopisju,« je ob njegovi osemdesetletnici zapisal zgodovinar Stane Granda. Seznam njegovih del o Beli krajini in njeni zgodovini obsega nad dvajset naslovov. Naj naštejemo nekatere: *Metlika skozi stoletja* (1961), *Župančičeva Vinica* (1975), *Pomembni Belokranjci* (1988), *Mlini ob Kolpi umirajo* (1990), *Prošel je pisani vuzem* (1995). Njegovo zadnje prozno delo je pripoved iz metliške preteklosti z naslovom *Mesto nad Bojico* (1997). »Čeprav jih je napisal nepoklicni zgodovinar, bi se mnogi izmed njih lahko od njega veliko naučili« (Granda). V vsem, kar je pisal o Beli krajini »govori njegova ljubezen do Bele krajine, kjer se je udomačil in pognal nove korenine hvaležnost do Belokranjcev, ki so ga vzeli za svojega, sam pa jim je posvetil najplodnejša leta svojega življenja,« (Helena Ložar-Podlogar).

Pomembno je bilo njegovo delo pri nastanku in razvoju Belokranjskega muzeja, katerega ravnatelj je bil polnih trideset let (1951-1981). Posebno poglavje je Dularjeva zgodovina gasilstva, ki ima v Metliki svoje muzejsko središče. Iz njegovih številnih zapisov vidimo, kakšno vlogo so odigrali gasilci na Slovenskem. Niso izvrševali samo svojega temeljnega poslanstva, ampak so bili v mnogih krajih tudi nosilci kulturnega in družabnega življenja. Jože Dular jim je bil v svoji vsestranski dejavnosti podoben. Prepričan je bil, da o tem, kar hoče povedati, dovolj zgovorno pričajo njegova dela.